

27.01.2025

KURUL KARARI

Başvuru Numarası : 2023/2799 - 2024/1315
Toplantı Tarihi/Sayısı : 30.12.2024/238
Karar Numarası : 2024/1302
Başvuran : M.D.
Başvuran Vekili : -
Adres :
Muhatap Kurum/Kişi : Marmara Üniversitesi Rektörlüğü
Muhatap Adres : -

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; yazılım kodları muhatap üniversite bünyesinde bulunan Personel Bilgi Yönetim Sistemi (PBYS) ve Öğrenci Bilgi Yönetim Sistemi (ÖBYS) gibi dijital veri tabanlarının ve ihale usulü ile satın alınan Elektronik Belge Yönetim Sisteminin (EBYS) erişilebilir durumda olmamasının ayrımcılık yasağına engellilik temelinde aykırılık teşkil ettiği iddiasına ilişkindir.

II. İNCELEME SÜRECİ

2. Başvuran, 18/12/2023 tarihli başvuru dilekçesinde özetle:

- a. Görme engelli olduğunu ve Marmara Üniversitesinde (Üniversite) görev yaptığını,
- b. Yazılım kodları Üniversite bünyesinde bulunan PBYS ve ÖBYS gibi öğrenci ve personel işlemlerinin yapıldığı dijital veri tabanlarının erişilebilirlik standartlarına uygun olmadığını,
- c. PBYS ve ÖBYS'nin erişilebilir hale getirilmesini ve bu doğrultuda görevlendirmesinin yapılması isteminde bulunduğunu,
- ç. Talebinin yerine getirilmemesi üzerine dava açtığını,
- d. Davanın, İstanbul 14'üncü İdare Mahkemesinin (Mahkeme) 6/3/2023 tarihli ve 2023/... sayılı kararı ile lehine sonuçlandığını,
- e. Muhatap Üniversitenin bahsi geçen karara karşı yapmış olduğu istinaf başvurusunun ise reddedildiğini,
- f. Yargı sürecinin lehine sonuçlanmasına rağmen etkin bir sonuca ulaşamadığını ve mağduriyetinin giderilmediğini iddia etmiştir.

3. Muhatap Üniversiteden alınan yazılı görüşte özetle:

a. Başvuranın 20/9/2022 ve 20/2/2023 tarihleri arasındaki hesap hareketleri (log kayıtları) incelendiğinde, Öğrenci İşleri Daire Başkanlığında ... unvanı ile parafladığı evrak sayısının 1398 olduğunun görüldüğü,

b. Hesap hareketlerinden anlaşılacağı üzere başvuranın sistem üzerinde bütün işlemleri yapabildiği,

c. Buna rağmen bu konuda sürekli olarak hukuki girişimlerde bulunmasının hakkın kötüye kullanımı niteliğinde olduğu ifade edilmiştir.

4. Muhatap Üniversitenin yazılı görüşüne karşı başvuran tarafından sunulan yazılı görüşte özetle:

a. Üniversitenin dosyaya sunduğu log kayıtlarının sistemin aktif bir biçimde kullanıldığını değil, sisteme giriş ve çıkış yapılabildiğini ve sisteme test amaçlı yapılmış olan giriş ve çıkışları gösterdiği,

b. Muhatap Üniversitenin erişilebilirlik sorunun çözümü konusundaki süreçlere kendisini dâhil etmediği ifade edilmiştir.

5. Başvuran, 1/7/2024 tarihli başvuru dilekçesinde özetle:

a. Üniversite bünyesindeki EBYS'nin 2020 yılında özel bir şirkete devredildiğini ve bu tarihten itibaren sistemi kullanamamaya başladığını, zira sistemin ekran okuyucu bir program olan *Jaws for Windows* isimli uygulama ile uyumsuz olduğunu,

b. Sorunun çözümü için Üniversiteye yapmış olduğu başvurunun zımnen reddedilmesi üzerine söz konusu işlemin iptali istemiyle dava açtığını,

c. Dava dilekçesinin muhataba tebliğ edilmesinin ardından hizmet sınıfı dışında farklı bir görevlendirmeye tabi tutulduğunu,

ç. Bahsi geçen davanın, 19/7/2023 tarihli ve 2022/... sayılı Mahkeme kararı ile lehine sonuçlandığını,

d. Mahkeme kararına rağmen etkin bir sonuca ulaşamadığını ve mağduriyetinin giderilmediğini iddia etmiştir.

6. Muhatap Üniversiteden alınan yazılı görüşte özetle:

a. Başvuranın EBYS'ye erişimi probleminin çözümü hususunda yüklenici firma ile görüşülerek sistemin erişilebilir hale getirilmesinin talep edildiği, bu kapsamda gerekli adımlar atıldığı,

b. Yüklenici firma tarafından iletilen cevabi yazıda, söz konusu talebin gerçekleşmesinin yeniden yazılım yapmayı gerektirmesinden dolayı mümkün olmadığının belirtildiği,

c. Başvuranın EBYS'ye erişiminin fiili imkânsızlık sebebiyle yerine getirilemediği ancak *Jaws for*

Windows ve çeşitli yardımcı yazılımların başvuranın kullanımına sunulduğu ifade edilmiştir.

7. Muhatap Üniversitenin yazılı görüşüne karşı başvuran tarafından sunulan yazılı görüşte özetle:

a. Muhatap tarafından sunulan log kayıtlarının sistemin aktif kullanımını değil, sisteme giriş ve çıkış yapıldığını gösterdiği,

b. Yargı sürecinin ardından konunun çözümü ve araştırılması amacıyla Üniversite Bilgi İşlem Daire Başkanlığınca bir komisyon oluşturulduğu ancak komisyon tarafından yürütülen sürece dâhil edilmediği,

c. Söz konusu sürecin muhatap tarafından özenli olarak takip edilmediği,

ç. Bahsi geçen sistemlerin erişilebilir hâle getirilmesinin fiili olarak imkansız olduğu yönündeki muhatap beyanlarının temellendirilmediği ve bu konuda bilgi ve belge sunulmadığı,

d. Bir kamu görevlisi olarak görevini gereği gibi yerine getirmesinin engellendiği,

e. Bahsi geçen sistemlerin muhatap Kurumda görev yapan diğer görme engelli çalışanlar ve öğrenciler tarafından da kullanılabilir sistemler olduğu,

f. Dolayısıyla somut uyuşmazlığın çözümünde şahsi bir talebin karşılanmasından ziyade üstün bir kamu yararı olduğu ifade edilmiştir.

8. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurulunun 16/8/2024 tarihli ve 2024/760 sayılı Kararı ile 2023/2799 ve 2024/1315 sayılı başvuruların birleştirilerek incelenmesine karar verilmiştir.

III. İLGİLİ MEVZUAT

9. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın "*Kanun önünde eşitlik*" başlıklı 10'uncu maddesi şöyledir:

"Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir (...) Çocuklar, yaşlılar, özürlüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz... Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar."

10. Anayasa'nın "*Çalışma hakkı ve ödevi*" başlıklı 49'uncu maddesi şöyledir:

"Çalışma, herkesin hakkı ve ödevidir. Devlet, çalışanların hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını geliştirmek için çalışanları ve işsizleri korumak, çalışmayı desteklemek, işsizliği önlemeye elverişli ekonomik bir ortam yaratmak ve çalışma barışını sağlamak için gerekli tedbirleri alır."

11. 20/4/2016 tarihli ve 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nun "*Tanımlar*" başlıklı 2'nci maddesi şöyledir:

"(1) Bu Kanunun uygulanmasında; (...) e) Dolaylı ayrımcılık: Bir gerçek veya tüzel kişinin,

görünüşte ayrımcı olmayan her türlü eylem, işlem ve uygulamalar sonucunda, bu Kanunda sayılan ayrımcılık temelleriyle bağlantılı olarak, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanma bakımından nesnel olarak haklılaştırılmayan dezavantajlı bir konuma sokulmasını, f) Engelli: Fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duysal yetilerinde çeşitli düzeyde kayıplarından dolayı topluma diğer bireyler ile birlikte eşit şartlarda tam ve etkin katılımını kısıtlayan tutum ve çevre şartlarından etkilenen bireyi (...) ifade eder."

12. 6701 sayılı Kanun'un "Eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağı" başlıklı 3'üncü maddesi şöyledir:

"(1) Herkes, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada eşittir. (2) Bu Kanun kapsamında cinsiyet, ırk, renk, dil, din, inanç, mezhep, felsefi ve siyasi görüş, etnik köken, servet, doğum, medeni hal, sağlık durumu, engellilik ve yaş temellerine dayalı ayrımcılık yasaktır. (3) Ayrımcılık yasağının ihlali hâlinde, konuya ilişkin görev ve yetkisi bulunan kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ihlalin sona erdirilmesi, sonuçlarının giderilmesi, tekrarlanmasının önlenmesi, adli ve idari yoldan takibinin sağlanması amacıyla gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür (...)"

13. Mezkûr Kanun'un "Ayrımcılık türleri" başlıklı 4'üncü maddesinin birinci fıkrasının (d) bendi uyarınca dolaylı ayrımcılık, bu Kanun kapsamına giren ayrımcılık türleri arasında sayılmıştır.

14. Kanun'un "Ayrımcılık yasağının kapsamı" başlıklı 5'inci maddesi şöyledir:

"(1) Eğitim ve öğretim, yargı, kolluk, sağlık, ulaşım, iletişim, sosyal güvenlik, sosyal hizmetler, sosyal yardım, spor, konaklama, kültür, turizm ve benzeri hizmetleri sunan kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, gerçek kişiler ve özel hukuk tüzel kişileri, yürüttükleri faaliyetler bakımından bu hizmetlerden yararlanmakta olan veya yararlanmak üzere başvurmuş olan ya da bu hizmetler hakkında bilgi almak isteyen kişi aleyhine ayrımcılık yapamaz. Bu hüküm kamuya açık hizmetlerin sunulduğu alanlar ve binalara erişimi de kapsar. (2) Birinci fıkrada belirtilen hizmetlerin planlanması, sunulması ve denetlenmesinden sorumlu olan kişi ve kurumlar, farklı engelli grupların ihtiyaçlarını dikkate almakla ve makul düzenlemelerin yapılmasını sağlamakla yükümlüdür..."

15. Kanun'un "İstihdam ve serbest meslek" başlıklı 6'ncı maddesi şöyledir:

"(1) İşveren veya işveren tarafından yetkilendirilmiş kişi; işverenin çalışanı veya bu amaçla başvuran kişi, uygulamalı iş deneyimi edinmek üzere bir işyerinde bulunan veya bu amaçla başvuran kişi ve herhangi bir sıfatla çalışmak ya da uygulamalı iş deneyimi edinmek üzere işyeri veya iş ile ilgili olarak bilgi edinmek isteyen kişi aleyhine, bilgilenme, başvuru, seçim kriterleri, işe alım şartları ile çalışma ve çalışmanın sona ermesi süreçleri dâhil olmak üzere, işle ilgili süreçlerin hiçbirinde ayrımcılık yapamaz. (2) Birinci fıkra iş ilanı, işyeri, çalışma şartları, mesleki rehberlik, mesleki eğitim ve yeniden eğitimin tüm düzeylerine ve türlerine erişim, meslekte yükselme ve mesleki hiyerarşinin tüm düzeylerine erişim, hizmet içi eğitim, sosyal menfaatler ve benzeri hususları da kapsar... (6) Kamu kurum ve kuruluşlarında istihdam bu madde hükümlerine tabidir."

16. Kanun'un "Kurumun görevleri" başlıklı 9'uncu maddesinin birinci fıkrasının (g) bendinde

Kurumun, "*Ayrımcılık yasağı ihlallerini resen veya başvuru üzerine incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek*" ile görevli olduğu düzenlenmiştir.

17. Kanun'un "*Başvurular*" başlıklı 17'nci maddesi şöyledir:

"(1) Ayrımcılık yasağı ihlalden zarar gördüğü iddiasında bulunan her gerçek ve tüzel kişi Kuruma başvurabilir (...) (9) İşleme konulamayacak başvurular ve gerekçeli kabul edilmezlik kararları ile başvuruya ilişkin diğer usul ve esaslar yönetmelikle düzenlenir."

18. Kanun'un "*İspat yükü*" başlıklı 21'inci maddesi şöyledir:

"(1) Münhasıran ayrımcılık yasağının ihlali iddiasıyla Kuruma yapılan başvurularda, başvuranın iddiasının gerçekliğine ilişkin kuvvetli emarelerin ve karine oluşturan olguların varlığını ortaya koyması hâlinde, karşı tarafın ayrımcılık yasağını ve eşit muamele ilkesini ihlal etmediğini ispat etmesi gerekir."

19. 24/11/2017 tarihli ve 30250 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in "*Karar türleri*" başlıklı 65'inci maddesi şöyledir:

"(1) Kurum, yapılan başvuru veya resen inceleme kapsamında yaptığı inceleme ve araştırma sonucunda incelenemezlik kararı, gerekçeli kabul edilmezlik kararı, gönderme kararı, ihlal kararı, idari yaptırım kararı, uzlaşma kararı, ret kararı ve karar verilmesine yer olmadığına dair karar verir."

IV. DEĞERLENDİRME VE GEREKÇE

20. 6701 sayılı Kanun'un "*Başvurular*" başlıklı 17'nci maddesinin birinci fıkrası: "*Ayrımcılık yasağı ihlalden zarar gördüğü iddiasında bulunan her gerçek ve tüzel kişi Kuruma başvurabilir.*" hükmünü haizdir. Başvuranın dilekçesinden 6701 sayılı Kanun'un 3'üncü maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen ayrımcılık temellerinden engellilik temeli ile bağlantılı olarak ayrımcılığa maruz kaldığı iddiasında bulunduğu anlaşılmaktadır. Mezkûr Kanun'un 17'nci maddesinin ikinci fıkrası ise: "*İlgililer, Kuruma başvurmadan önce bu Kanuna aykırı olduğunu iddia ettikleri uygulamanın düzeltilmesini ilgili taraftan talep eder. Bu taleplerin reddedilmesi veya otuz gün içerisinde cevap verilmemesi hâlinde Kuruma başvuru yapılabilir. Ancak Kurum, telafisi güç veya imkânsız zararların doğması ihtimali bulunan hâllerde, bu şartı aramadan başvuruları kabul edebilir.*" hükmünü içermektedir. Dosya kapsamında, başvuru defalar muhatap Üniversiteye dilekçe ile başvurduğu anlaşıldığından Kanun'un 17'nci maddesinin ikinci fıkrası uyarınca ilgili tarafa başvuru şartının sağlandığı kanaatine varılmıştır.

21. Bununla birlikte, dosya mevcudunda yer alan bilgi ve belgeler incelendiğinde, somut uyuşmazlığın 2023/... ve 2022/... sayılı Mahkeme kararları ile karara bağlandığı anlaşılmış olup yargılamaya ilişkin bilgi ve belgeler, inceleme sürecinde Kurumumuzca talep edilmiştir. Söz konusu yargılamaya ilişkin evrak, İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 3'üncü İdari Dava Dairesi tarafından Kurumumuza gönderilmiş olup dosya kapsamına dâhil edilmiştir.

22. Somut uyuşmazlıkta söz konusu yargı kararlarının muhatap tarafından tam olarak yerine getirilmediğinin, başka bir ifadeyle muhatap Üniversite bünyesinde kullanılmakta olan EBYS, ÖBYS ve PYBS gibi dijital sistemlerin tamamen erişilebilir olacak şekilde düzenlenmediğinin iddia edildiği, öte yandan bahsi geçen yargı kararlarının idari işlemin iptali ile ilgili olduğu görüldüğünden somut başvurunun ayrımcılık yasağı bağlamında esastan incelenebilecek bir başvuru olduğu değerlendirilmektedir.

23. Engelliliğe dayalı ayrımcılık yasağı, uluslararası ve ulusal düzenlemeler ile güvence altına alınmıştır. Uluslararası düzenlemeler kapsamında Birleşmiş Milletler (BM) Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme'de (EHİS) engellilerin topluma tam ve etkin katılımlarının sağlanması ve ayrımcılık yapılmaması genel ilkeler arasında yer almakta birlikte Sözleşme'nin 2'nci maddesinde engelliliğe dayalı ayrımcılık: "*Siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni veya başka herhangi bir alanda insan hak ve temel özgürlüklerinin tam ve diğerleri ile eşit koşullar altında kullanılması veya bunlardan yararlanılması önünde engelliliğe dayalı olarak gerçekleştirilen her türlü ayırım, dışlama veya kısıtlamayı kapsamaktadır. Engelliliğe dayalı ayrımcılık, makul düzenlemelerin gerçekleştirilmemesi dâhil her türlü ayrımcılığı kapsar.*" şeklinde tanımlanmıştır. EHİS'in 5'inci maddesinin birinci ve ikinci fıkraları ise şöyledir: "*Taraf Devletler herkesin hukuk önünde ve karşısında eşit olduğunu ve ayrımcılığa uğramaksızın hukuk tarafından eşit korunma ve hukuktan eşit yararlanma hakkına sahip olduğunu kabul eder. Taraf Devletler engelliliğe dayalı her türlü ayrımcılığı yasaklar ve engellilerin herhangi bir nedene dayalı ayrımcılığa karşı eşit ve etkin bir şekilde korunmasını güvence altına alır.*"

24. EHİS'in 9'uncu maddesi ise "*1. Taraf Devletler engellilerin bağımsız yaşayabilmelerini ve yaşamın tüm alanlarına etkin katılımını sağlamak ve engellilerin diğer bireylerle eşit koşullarda fiziki çevreye, ulaşım, bilgi ve iletişim teknolojileri ve sistemleri dahil olacak şekilde bilgi ve iletişim olanaklarına, hem kırsal hem de kentsel alanlarda halka açık diğer tesislere ve hizmetlere erişimini sağlamak için uygun tedbirleri alacaklardır ... 2. Taraf Devletler aşağıdakileri gerçekleştirmek için de uygun tedbirleri alacaklardır: (a) Kamuya açık veya kamu hizmetine sunulan tesis ve hizmetlere erişime ilişkin asgari standart ve rehber ilkelerin geliştirilmesi, duyurulması ve bunlara ilişkin uygulamaların izlenmesi ... (f) Engellilerin bilgiye erişimini sağlamak için onlara uygun yollarla yardım ve destek sunulmasının teşvik edilmesi; (g) Engellilerin internet dahil yeni bilgi ve iletişim teknolojilerine ve sistemlerine erişiminin teşvik edilmesi; (h) Erişilebilir bilgi ve iletişim teknolojileri ve sistemlerinin tasarım, geliştirme ve dağıtım çalışmalarının ilk aşamadan başlayarak teşvik edilmesi ve böylece bu teknoloji ve sistemlere engelliler tarafından asgari maliyetle erişilebilmesinin sağlanması.*" hükmünü içermektedir.

25. Başvuranın 18/12/2023 tarihli ve 2023/... sayılı ilk başvurusu yazılım kodları Üniversite bünyesinde bulunan ÖBYS ve PBYS gibi öğrenci ve personel işlemlerinin yapıldığı dijital veri tabanları ile ilgili iken; 1/7/2024 tarihli ve 2024/... sayılı ikinci başvurusu ise Üniversite tarafından ihale yoluyla CBKSoft Yazılım Donanım Elektronik ve Bilgisayar Sistemleri Sanayi Ticaret A.Ş.den (Şirket) temin edilen EBYS ile ilgilidir. Bahsi geçen ikinci başvuru kapsamında Şirketin yazılı görüşü de alınmıştır. Şirket tarafından sunulan yazılı görüşte, Şirketin ihale kapsamında muhatabın talepleri doğrultusunda işleri yürüttüğü ve ihale sözleşmesinde EBYS yazılımının görme engelliler tarafından kullanımına, erişilebilirliğine ve Web İçeriği Erişilebilirlik Yönergeleri (WCAG) ilkelerine uyumluluğuna ilişkin herhangi bir hüküm

bulunmadığı ifade edilmiştir. Bu çerçevede dosya mevcudundaki bilgi ve belgelerin incelenmesi neticesinde Şirketin ihale sözleşmesi çerçevesinde muhatap Üniversitenin talepleri doğrultusunda iş ve işlemlerini yürüttüğü, bu bakımdan ihale sürecinde ve sonrasında engelli çalışanlarının ihtiyaçlarını gözetme ve bu hususta gerekli tedbirleri alma noktasındaki yükümlülüğün somut olayda muhatap Üniversite uhdesinde olduğu kanaatine ulaşılmıştır.

26. Öte yandan söz konusu iki başvurunun konularının ve inceleme sürecine esas teşkil eden bilgi ve belgelerinin niteliği bakımından benzerlik göstermesi gerekçeleriyle Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurulunun 16/8/2024 tarihli ve 2024/760 sayılı Kararı ile birleştirilerek incelenmesine karar verilmiştir. Bununla birlikte somut uyuşmazlığın açıklığa kavuşturulması ve çözüme ulaştırılması bakımından faydalı olacağından incelemeye ilk olarak EBYS'nin erişilebilirliği hususundaki uyuşmazlık ile başlanacak, ardından ÖBYS ve PBYS gibi dijital veri tabanlarının erişilebilirliği bakımından değerlendirmeye devam edilecektir.

27. Somut olayda başvuran, 2012 yılından itibaren muhatap Üniversitede görev yaptığını ve 2020 yılında ihalesi yapılarak 22/3/2021 tarihi itibarıyla kullanılmaya başlanan yeni EBYS'nin ekran okuyucu yazılımlar ile uyumlu olmamasından dolayı erişilebilir durumda olmadığını, bu sebeple hizmet sınıfı dışında görevlendirmeye tabi tutulduğunu, EBYS'nin erişilebilirlik standartlarına uyumlu hale getirilmesi isteminde bulunduğunu ve isteminin yerine getirilmemesi üzerine açmış olduğu davanın lehine sonuçlandığını, muhatap Üniversitenin karara karşı yapmış olduğu istinaf başvurusunun ise reddedildiğini ve söz konusu kararın kesinleştiğini, buna karşın muhatap Üniversitenin EBYS'yi erişilebilir hâle getirmediğini ve mağduriyetini gidermediğini iddia etmektedir.

28. Başvuran iddialarının ispatına yönelik olarak muhatap Üniversiteye gönderdiği dilekçeleri ve bu dilekçelere verilen cevapları, yapmış olduğu Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi (CİMER) başvurularını ve yargı kararlarını dosyaya sunmuştur. 6701 sayılı Kanun'un 21'inci maddesi kapsamında, başvuranın iddiasının gerçekliğine ilişkin kuvvetli emarelerin ve karine oluşturan olguların varlığını ortaya koyması halinde karşı tarafın ayrımcılık yasağını ve eşitlik ilkesini ihlal etmediğini ispat etmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda, başvuran tarafından dosyaya sunulan bilgi ve belgelerin ispat yükünü tersine çevirecek nitelikte olduğu kanaatine varılmış olup söz konusu hüküm uyarınca muhatap Üniversitenin eşitlik ilkesini ve ayrımcılık yasağını ihlal etmediğini ispat etmesi gerektiği değerlendirilmektedir.

29. Muhatap Üniversite cevabi yazısında, başvuranın EBYS hususunda iletmiş olduğu taleplerinin yeni bir yazılım çalışması gerektirmesinden dolayı fiili imkânsızlık sebebiyle yerine getirilemediğini ancak Jaws for Windows başta olmak üzere birçok yardımcı yazılımın başvuranın bilgisayarına kurulumunun sağlandığını, başvuranın engellilik durumunun gözetilerek uygun çalışma koşullarının oluşturulmaya çalışıldığını ve buna uygun görevlendirmeler yapıldığını beyan etmiştir.

30. 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun'un "*Tanımlar*" başlıklı 3'üncü maddesinin (f) bendine göre "*Erişilebilirlik: Binaların, açık alanların, ulaşım ve bilgilendirme hizmetleri ile bilgi ve iletişim teknolojisinin, engelliler tarafından güvenli ve bağımsız olarak ulaşılabilir ve kullanılabilir olmasını*" ifade etmektedir. Mezkûr Kanun'un "*Erişilebilirlik*" başlıklı 7'nci maddesi, "*Bilgilendirme hizmetleri ile bilgi ve iletişim teknolojisinin engelliler için erişilebilir olması sağlanır.*" hükmünü içermektedir. "*İstihdam*" başlıklı 14'üncü maddesi ise "*...İşe başvuru, alım, önerilen çalışma süreleri ve şartları ile istihdamın sürekliliği, kariyer gelişimi, sağlıklı ve güvenli çalışma koşulları dâhil olmak*

üzere istihdama ilişkin hiçbir hususta engelliliğe dayalı ayrımcı uygulamalarda bulunulamaz. Çalışan engellilerin aleyhinde sonuç doğuracak şekilde, engelinden dolayı diğer kişilerden farklı muamelede bulunulamaz. Çalışan veya iş başvurusunda bulunan engellilerin karşılaşılabileceği engel ve güçlükleri ortadan kaldırmaya yönelik istihdam süreçlerindeki önlemlerin alınması ve engellilerin çalıştığı iş yerlerinde makul düzenlemelerin, bu konuda görev, yetki ve sorumluluğu bulunan kurum ve kuruluşlar ile işverenler tarafından yapılması zorunludur..." hükmünü ihtiva etmektedir.

31. Bu noktada öncelikle EBYS'nin erişilebilirlik durumunun irdelenmesi gerekmektedir. Muhatap Üniversite tarafından Şirkete hitaben yazılan 2/7/2021 tarihli ve ... sayılı yazıda geçen "...Söz konusu sisteminiz görme engelli personellerimizin kullanmış olduğu ekran okuyucularla uyumlu olmadığı için ilgili personeller tarafından EBYS kullanılamamaktadır..." ifadeleri ve yine muhatap Üniversitenin cevabi yazısında geçen "Başvurucunun, elektronik belge yönetim sistemine bilgisayar yazılımı olarak görme engeline uygun olarak kullanımı talebi hususu şu aşamada fiili imkânsızlık nedeni ile yerine getirilememektedir." şeklindeki beyan Üniversitede kullanılan EBYS'nin erişilebilir olmadığını işaret etmekte ve başvuranın bu yöndeki iddialarını doğrulamaktadır.

32. Muhatap Üniversite ilk olarak başvuranın EBYS'ye erişiminin fiili imkânsızlık sebebiyle sağlanamadığını ileri sürmekteyse de Şirket tarafından muhatap Üniversiteye gönderilen 18/10/2022 tarihli yazıda, yazılım altyapısının erişilebilirliği sürecinde gereksinim analizi için 3 ay, tasarım süreci için yaklaşık 4 ay ve yazılım geliştirme süreci için ise yaklaşık 9 ay gerektiği ifade edilmiştir. Söz konusu ifadeler, erişilebilirlik anlamında bir garanti olarak yorumlanamayacaksa da başvuranın EBYS'ye erişiminin fiili imkânsızlık sebebiyle yerine getirilemediği yönündeki muhatap Üniversite beyanı ile örtüşmemektedir.

33. Bununla birlikte, başvuranın iddialarının temelini oluşturan erişilebilirlik sorunlarının 2020 yılında ihalesi yapılarak 22/3/2021 tarihi itibarıyla kullanılmaya başlanan yeni EBYS ile baş göstermeye başladığı dosya kapsamından anlaşılmaktadır. Engelli Hakları Komitesinin (CRPD) 2 No'lu Genel Yorumu'nda ifade edildiği üzere "Yeni teknolojiler ancak erişilebilir bir şekilde tasarlanıp, üretilirse engelli bireylerin topluma tam ve eşit bir şekilde dâhil olmasını sağlayabilir. Yeni yatırımlar, araştırma ve üretimler yeni engeller yaratmadan, eşitsizliği ortadan kaldırmaya yönelik olmalıdır. Bu nedenle EHİS'in 9'uncu maddesinin ikinci paragrafının (h) bendi Taraf Devletleri erişilebilir bilgi ve iletişim teknolojileri ve sistemlerinin tasarımını, geliştirilmesini ve yaygınlaştırılmasını ilk aşamadan başlayarak teşvik etmek ve böylelikle bu teknoloji ve sistemlere asgari maliyetle ulaşılabilmesini sağlamakla zorunlu kılar ..." [CRPD, Erişilebilirlik Hakkında 2 No'lu (2014) Genel Yorum, (CRPD/C/GC/2), 22/5/2014, para. 22].

34. Buna karşın, muhatap Üniversitede 22/3/2021 tarihi itibarıyla kullanılmaya başlanan yeni EBYS ile erişilebilirlik anlamında pozitif gelişmeler yaşanmadığı, aksine yeni engellerin ve erişilebilirlik problemlerinin ortaya çıkmaya başladığı anlaşılmaktadır. Bu kapsamda, yeni yazılımın ihalesi ve satın alımı sürecinde engelli bireylerin ihtiyaçlarının gözetilmesi noktasında muhatap tarafından gerekli özenin gösterilmediği değerlendirilmektedir.

35. İkinci olarak, başvuranın yetki sahibi olduğu ekranlarda birtakım iyileştirmelerin yapıldığı,

yaşanan erişilebilirlik sorununun çözümü amacıyla 24/4/2023 tarihinde muhatap Üniversite Bilgi İşlem Daire Başkanlığınca bir toplantı yapıldığı ve *Jaws for Windows* isimli ekran okuyucu programın başvuranın kullanımına sunulduğu muhatap Üniversite tarafından ileri sürülmüştür. Söz konusu faaliyetlerin, erişilebilirlik sorununun çözümü hususunda olumlu adımlar olduğu değerlendirilmekte birlikte başvuranın yetki sahibi olduğu alanlar özelinde yapıldığı ifade edilen söz konusu iyileştirmelerin makul bir süre içerisinde gerçekleştirilmediği, başvuranın muhatap Üniversiteye yönelik 31/3/2021 tarihli ilk dilekçesinden Kurumumuza başvuru yaptığı 18/12/2023 tarihine kadar geçen iki yılı aşkın süre zarfında başvuranın yaşadığı erişilebilirlik sorununun bütüncül bir yaklaşım ile ele alınarak kapsamlı bir iyileştirme yapıldığının muhatap Üniversite tarafından ortaya koyulamadığı kanaatine ulaşılmıştır.

36. Bu noktada özellikle belirtmek gerekir ki "*Erişilebilirlik gruplarla ilgilidir, öte yandan makul düzenleme yapma bireylerle ilgilidir. Bu, erişilebilirlik sağlama görevinin ex ante (uygulama öncesi) bir görev olduğu anlamına gelmektedir. Bu nedenle, Taraf Devletler bir yere girilmesi ya da hizmetin kullanılmasına dair bireysel bir talep almadan erişilebilirliği sağlama görevine sahiptir. Taraf Devletlerin, engelli bireylerin örgütleri ile istişare içinde kabul edilen erişilebilirlik standartlarını belirlemesi gerekmekte ve bu standartlar hizmet sunucular, müteahhitler ve ilgili diğer paydaşlar için ayrı ayrı belirlenmelidir. Erişilebilirlik standartları kapsamlı ve standart şekilde olmalıdır.*" [CRPD, 2 No'lu (2014) Genel Yorum, para. 25]. Bu çerçevede, EBYS'nin yalnızca başvuranın yetki sahibi olduğu kısımlar açısından erişilebilir olmasının ulusal ve uluslararası standartlar karşısında yeterli olmadığı, ilgili sistemi hâlihazırda kullanan veya gelecek bir tarihte kullanacak olan diğer personel ve öğrenciler açısından da erişilebilir durumda olması gerekmektedir.

37. İncelenmesi gereken diğer bir husus ise başvuranın muhatap Kuruma yaptığı 31/3/2021 tarihli ilk dilekçesinin ardından gerçekleşen 16/8/2021 tarihli görevlendirme ile ilgilidir. Marmara Üniversitesi Rektörlüğü Atatürk Eğitim Fakültesi Dekanlığının başvurana tebliğ etmiş olduğu 23/8/2021 tarihli ve ... sayılı yazı, "*16.08.2021 tarihinden itibaren Fakültemiz; Fakülte Sekreterliği Danışma biriminde santral telefonlarına bakma, öğrencileri bilgilendirme ve yönlendirme işlemleri görevini yürütmek üzere görevlendirilmiş bulunuyorsunuz ...*" şeklindedir.

38. Söz konusu görevlendirmeye ilişkin idari işlemin de idari yargıda iptal davasına konu olduğu anlaşılmıştır. Mahkeme, 10/1/2023 tarihli ve 2023/... sayılı kararında "*... davacının davalı idare bünyesinde şef kadrosunda görev yaptığı, her ne kadar şef kadrosunda görev yapanların görev tanımlarına ilişkin herhangi bir mevzuatsal düzenleme bulunmamakta ise de niteliği itibariyle amir sınıfında bulunduğu, bu haliyle maiyetindeki personel ile birlikte görevlendirildiği birimde yürütülen iş ve işlemlerden sorumlu olduğu dikkate alındığında, dava konusu işlemler verilen ve maiyetindeki personel tarafından yerine getirilmesi gereken söz konusu görevlerin davacı tarafından yürütülmesinin istenilmesine ilişkin dava konusu işlemde bu yönüyle de hukuka uyarlık bulunmadığı...*" değerlendirmesinde bulunulmuştur.

39. Ulusal ve uluslararası mevzuat çerçevesinde, görme engelli bir kamu görevlisi olan başvuranın görevini yerine getirirken ihtiyacı olan materyal, araç-gereç ve bilişim sistemlerinin erişilebilir hale getirilmesi, başka bir anlatımla, çevre şartlarının başvurana göre uyarlanması gerekmektedir. Buna karşın somut olayda, bahsi geçen 16/8/2021 tarihli görevlendirme ile başvuranın şikâyet konusu bilişim sistemlerini kullanmasının gerekmeceği bir pozisyonda görevlendirildiği; öte yandan Üniversitenin, "*...EBYS sistemi*

ile ilgili daha iyi çözümler üretilene kadar başvurucunun durumuna uygun görevlendirme yapılmıştır." şeklinde nitelendirdiği pozisyonun başvuranın mesleki tecrübesi ile uyumlu olmadığı, bu bakımdan Üniversite tarafından başvurana ulusal ve uluslararası mevzuatta standartları belirlenen düzeyde bir çalışma ortamı sağlanmadığı ve başvuranın kariyer gelişiminin desteklenmediği değerlendirilmektedir.

40. Bu kapsamda; muhatap Üniversite tarafından EBYS ihalesi sürecinde engellilerin ihtiyaçları ve sisteme erişimleri noktasında gerekli özenin gösterildiğinin, EBYS'nin kullanılmaya başlamasından sonraki süreçte ise söz konusu sistemin başvuran açısından erişilebilirliği noktasındaki taleplerinin makul bir süre içerisinde ve tam olarak yerine getirildiğinin ortaya koyulamadığı kanaatine varılmıştır.

41. Başvuran, ÖBYS ve PBYS gibi yazılım kodları muhatap Üniversite bünyesinde bulunan EBYS dışındaki dijital veri tabanlarının erişilebilir olmaması hususundaki dilekçesinde ise söz konusu dijital veri tabanlarının erişilebilirlik standartlarına uyumlu hale getirilmesi isteminde bulunduğunu, isteminin yerine getirilmemesi üzerine açmış olduğu davanın yine 6/3/2023 tarihli ve 2023/... sayılı Mahkeme kararı ile lehine sonuçlandığını, muhatap Üniversitenin bahsi geçen karara karşı yapmış olduğu istinaf başvurusunun ise reddedildiğini ve söz konusu kararın kesinleştiğini, buna karşın Üniversitenin bahsi geçen belge yönetim sistemlerini erişilebilir hâle getirmediğini ve mağduriyetini gidermediğini iddia etmektedir.

42. Başvuranın iddialarına cevaben Muhatap Üniversite, başvuranın log kayıtlarına (hesap hareketleri) göre 20/9/2022 ve 20/2/2023 tarihleri arasında 1398 evrakı parafladığının görüldüğünü, bu kapsamda başvuranın sistem üzerinde bütün işlemleri yapabilmesine rağmen dava açmasının hakkın kötüye kullanımı niteliğinde olduğunu ifade etmiş ve başvuranın ÖBYS ve PBYS ekran giriş log kayıtlarını dosyaya sunmuştur. Söz konusu log kayıtları incelendiğinde, başvuranın 24/5/2021 ve 21/7/2022 tarihleri arasında muhtelif zamanlarda belirtilen sistemlere giriş yaptığı ve sistemde yer alan uygulamaları başlattığı görülmüştür.

43. Bahsi geçen kayıtlar, her ne kadar başvuranın sisteme giriş yapabildiğini ve uygulamaları başlatabildiğini gösterse de başvuranın bu uygulamaları başkalarından yardım almaksızın etkin bir biçimde kullanabildiğini veya parafladığı evraklar üzerinde tam bir hâkimiyet sağlayabildiğini, başka bir ifadeyle sisteme güvenli ve bağımsız olarak erişebildiğini ispatlayamamaktadır.

44. Nitekim 6/3/2023 tarihli ve 2023/... sayılı Mahkeme kararında da "...dava dosyasında bulunan bilgi ve belgeler ile tarafların beyanları dikkate alındığında görme engelli olan davacının engelinden dolayı davalı idare tarafından kullanılmaya başlanan Bilgi Yönetim Sistemlerini kullanamadığı ve veri tabanlarına erişim sağlayamadığı ..." tespitinde bulunmuş ve başvuranın, ÖBYS ve PBYS dâhil olmak üzere Üniversitede kullanılan bilgi sistemlerinin erişilebilirlik standartlarına uygun hâle getirilmesi istemiyle yapmış olduğu başvurunun muhatap Kurum tarafından reddine ilişkin dava konusu işlemin iptaline karar verilmiştir.

45. Nihayetinde başvuranın Üniversitede kullanılmakta olan bilişim sistemlerinin erişilebilir hâle getirilmesi ile ilgili 31/3/2021 tarihli ilk dilekçesinin üzerinden Kurumumuza yapmış olduğu başvuruların karara bağlanma tarihi itibarıyla üç yılı aşkın bir süre geçmiş bulunmaktadır. Bilişim sistemlerinin tamamen erişilebilir hâle getirilmesinin zaman alacağına şüphe bulunmamakla beraber; bu süre zarfında bahsi geçen bilişim sistemlerinin hâlen erişilebilir hâle getirilmemesi, EHİS ve 5378 sayılı Kanun'da düzenlenen bilgi ve

iletişim teknolojilerinin erişilebilir duruma getirilmesi yükümlülüğünün muhatap niversite tarafından yerine getirilmediğini göstermektedir. Engelli bireylerin bilgi ve iletişime erişimleri olmaksızın, düşünce ve ifade özgürlüğü dâhil olmak üzere çoğu temel hak ve özgürlüğünün ciddi ölçüde zarar göreceği ve kısıtlanacağı muhakkaktır [Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TIHEK), B. No: 2022/582, K. No: 2023/63, 13/2/2023, para. 22.]

46. Dosya kapsamındaki bilgi ve belgeler bahsi geçen mevzuat hükümleriyle birlikte değerlendirildiğinde; yeni EBYS yazılımının ihalesi ve satın alımı sürecinde engelli bireylerin ihtiyaçlarının gözetilmesi noktasında muhatap tarafından gerekli özenin gösterilmediği, başvuranın muhatap niversiteye başvuru konusu ile ilgili olarak yapmış olduğu 31/3/2021 tarihli ilk başvurusunun ardından geçen sürede niversite bünyesinde kullanılan bilgi yönetim sistemlerinin muhatap tarafından erişilebilir duruma getirilmediği, niversitenin ilgili birimlerince bu husustaki ilk toplantının 14/4/2023 tarihinde yapıldığı ve söz konusu toplantının ardından çeşitli yardımcı yazılımların başvuranın kullanımına sunulduğu, ancak erişilebilirlik sorununun çözümüne yönelik kapsamlı bir yol haritasının ortaya konulmadığı ve başvuranın bu süre zarfında mesleki tecrübesi ile uyumlu olmayan bir görevlendirmeye tabi tutulduğu ve bu kapsamda başvurana 5378 sayılı Kanun ve EHİS'te standartları belirlenen düzeyde bir çalışma ortamı sağlanmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

47. Yukarıda açıklanan gerekçelerle; muhatap tarafından üniversitede kullanılan EBYS, BYS ve PBYS gibi bilgi ve iletişim teknolojilerinin erişilebilir duruma getirilmesi yükümlülüğün yerine getirilmediği ve bu doğrultuda muhatap tarafından ayrımcılık yasağının engellilik temelinde ihlal edildiği kanaatine varılmıştır.

48. Somut olaya konu olan olay bakımından; ihlalin etki ve sonuçlarının ağırlığı ve ayrımcılık yasağı ile korunmak istenen kamusal menfaat göz önünde bulundurularak ihlal konusu eylemle ilgili muhatap niversiteye üst sınırdan idari para cezası uygulanmasına karar verilmiştir.

V. KARAR

A. Başvuruda muhatap Marmara Üniversitesi Rektörlüğü tarafından AYRIMCILIK YASAĞININ İHLAL EDİLDİĞİNE,

B. Muhatap hakkında 141.934,00 TL (YzKırkBirBinDokuzYzOtuzDrt TL) İDARİ PARA CEZASI UYGULANMASINA,

C. Kararın taraflara tebliğine ve KAMUOYUNA DUYURULMASINA,

. Karara karşı tebliğ tarihinden itibaren 60 gün içerisinde Ankara İdare Mahkemesine

başvurulabileceğine,

30/12/2024 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

e-imzalıdır

Prof. Dr. Muharrem KILIÇ
Başkan

e-imzalıdır

Av. Afişan TİRYAKİ
II. Başkan

e-imzalıdır

Dr. Burhan ERKUŞ
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Dilek ERTÜRK
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

İsmail AYAZ
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Mehmet Emin GENÇ
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Muhammet Ecevit CARTİ
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Saffet BALIN
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Ünal SADE
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Yunus Emre KARAOSMANOĞLU
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Av. Zennure BER
Kurul Üyesi